

Küresel Kalkınma Girişimi ve Çin'in Ortadoğu'daki Kalkınma İşbirliği Çalışmaları

ZOU ZHIQIANG*

Prof. Dr.
Fudan Üniversitesi

Fudan Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi araştırmacısı. 2015 yılında Londra SOAS Üniversitesi'nde, 2019 yılında ise Marmara Üniversitesi'nde misafir akademisyen olarak görev yaptı. 2021'den önce, Şanghay Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Araştırma ilgi alanları Ortadoğu ekonomisi, Türkiye üzerine çalışmalar ve küresel yönetişimi kapsamaktadır.

E-posta: zqzou@fudan.edu.cn

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8181-998X>

Geliş Tarihi: 16.09.2024

Kabul Tarihi: 28.10.2024

Atf: Zou, Z. (2024). Küresel Kalkınma Girişimi ve Çin'in Ortadoğu'daki Kalkınma İşbirliği Çalışmaları. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 6 (1), 104-122.

ÖZ

Son yirmi yılda, Çin Ortadoğu'nun kalkınması çalışmalarında giderek daha fazla yer almaya başladı. Pek çok Ortadoğu ülkesi, Çin'in kalkınma işbirliği ve Kuşak ve Yol Girişimi'nden önemli avantajlar ve güç kazandı. Küresel Kalkınma Girişimi, 2021'de Pekin tarafından tanıtılan, Çin'in dünya kalkınmasına dair bakış açısını temsil etmektedir. BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve uluslararası kalkınma işbirliği gereksinimleriyle güçlü bir şekilde örtüşerek, dünya çapında bir kamu yararı ve küresel kalkınma ortaklığı için yenilenmiş bir güdüleyici güç sunmaktadır. Küresel Kalkınma Girişimi, uluslararası topluluktan, özellikle birçok Ortadoğu ülkesinden olumlu tepkiler ve destek almış olup, günümüzde bu devletlerle Çin'in kalkınma işbirliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu program, Ortadoğu ülkelerinde kalkınma stratejilerini destekleyecek, bölge ülkelerinin kalkınma gündemlerinin önceliklerini iletirmek ve bu devletlerin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni gerçekleştirme kapasitesini artırmak için çeşitli platformları kullanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Küresel Kalkınma Girişimi, Ortadoğu, sürdürülebilir kalkınma, uluslararası kalkınma işbirliği.

Global Development Initiative and China's Development Cooperation in the Middle East

ABSTRACT

In the last two decades, China has become progressively engaged in the development of the Middle East. Many Middle Eastern nations have gained substantial advantages and impetus from China's development cooperation and the Belt and Road Initiative. The Global Development Initiative, introduced by Beijing in 2021, represents China's perspective on world development. It strongly corresponds with the UN 2030 Agenda for Sustainable Development and the requirements of international development cooperation, establishing itself as a worldwide public benefit and offering renewed momentum for global development partnership. The Global Development Initiative has garnered favorable responses and backing from the international community, particularly from numerous Middle Eastern nations, and it significantly influences China's development cooperation with these states in the contemporary era. This program will support developmental strategies in Middle Eastern countries, using its diversified platform to advance the priorities of regional nations' development agendas and increase these states' capacity to achieve the 2030 Agenda for Sustainable Development.

Keywords: China, Global Development Initiative, international development cooperation, Middle East, sustainable development.

Giriş

KÜRESEL KALKINMA İŞBİRLİĞİ, ÖZELLİKLE küresel ekonomik yönetim başta olmak üzere, küresel yönetimle karmaşık bir şekilde bağlantılıdır ve kalkınma sorunları, zorlukları ve tehlikeleri ele almak için uluslararası kuruluşlar tarafından yürütülen birçok kurumsal çerçeve, kavram, politika ve faaliyeti içerir. Küresel toplum, Çin ve Hindistan dahil olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin uluslararası kalkınma sahnesini derinden değiştirdiğini ve uluslararası kalkınma işbirliğini ilerletmede önemli bir rol oynadığını geniş çapta kabul etmiştir.

Çin, son yıllarda uluslararası topluluğun barış, kalkınma, güvenlik ve yönetim eksiklikleriyle ilgili zorluklarının üstesinden gelmek amacıyla Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) ve Küresel Kalkınma Girişimi (KKG) dahil olmak üzere çeşitli kalkınma girişimleri başlattı.

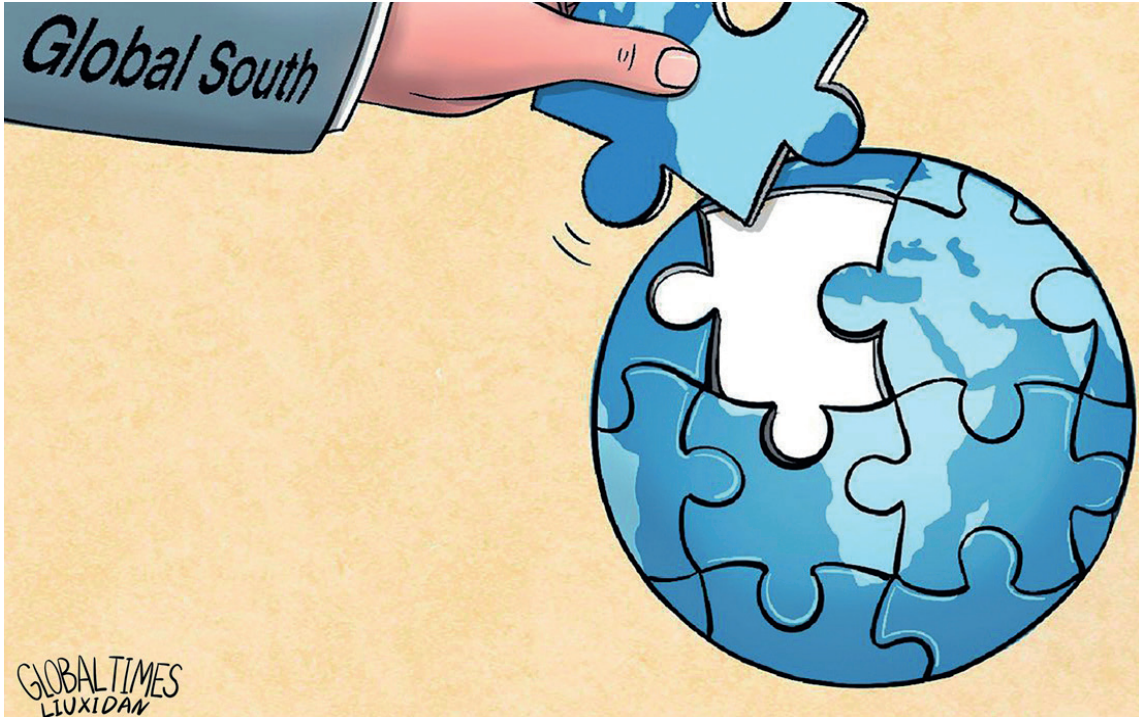
Çin, son yıllarda uluslararası topluluğun barış, kalkınma, güvenlik ve yönetim eksiklikleriyle ilgili zorluklarının üstesinden gelmek amacıyla Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) ve Küresel Kalkınma Girişimi (KKG) dahil olmak üzere çeşitli kalkınma girişimleri başlattı. Bu girişimler, insanlık için ortak gelecek toplumu kurma konusunda güçlü bir teşvik sunuyor (Zhang, 2023). 21 Eylül 2021'de, Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping, 76. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu sırasında Küresel Kalkınma Girişimi'ni (KKG) ilk kez tanıttı. KKG, Çin'in kalkınma deneyiminden ilham alarak, küresel kalkınma farklılıklarını gidermeyi, kolektif büyümeyi

ilerletmeyi ve ortak refah için bir topluluk oluşturmayı amaçlamaktadır (Shi, 2022, 122). KKG, günümüzde Çin'in küresel kalkınma perspektifini somutlaştırmakta ve BM'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile uluslararası kalkınma işbirliği ile uyumlu bir şekilde hareket etmektedir.

Ortadoğu, sürekli çatışmalar ve istikrarsızlık, tek tip bir ekonomik çerçeve ve hassas bir doğal çevre ile uzun bir süre boyunca önemli bir "gelişim açığı" yaşamış, küresel yönetişimde kritik ve zorlu bir sorun teşkil eden benzersiz bir gelişmekte olan bölgedir. Şu anda, Ortadoğu ülkeleri ekonomik değişim, sosyal istikrar, sürdürülebilir kalkınma ve jeopolitik tehlikelerle ilgili birçok zorlukla karşı karşıya. Ortadoğu'daki ana odak ekonomik ilerlemedir. Ekonomileri dönüştürme yetersizliği, kalkınma duraklaması ve geçim kaynaklarına yönelik tehditler, bölgedeki huzursuzluğun temel nedenleridir. Ortadoğu'daki siyasi meseleler, ekonomik kökenlerini kabul etmeden doğru bir şekilde anlaşılabilir (Malik&Awadallah, 2011). Ortadoğu'daki siyasi gelişimin zorlukları ve krizleri sadece demokratikleşmeyle sınırlı değildir ve demokrasi meselesi mevcut sorunlarının en acil olanı değildir (Jiang, 2021). Ortadoğu ülkeleri, yalnızca gelişim darboğazlarını gerçek anlamda aşarak ve sürdürülebilir büyümeyi elde ederek mevcut zorluklarından kademeli olarak kurtulabilirler. Bu ilerleme; istikrarsızlıklar, çatışmalar, terörizm ve mülteci krizi gibi önemli yönetim sorunlarıyla temelden mücadele etmelerini sağlayacaktır. Ayrıca, birçok Ortadoğu ülkesinin geri kalmış durumu, istikrarsız ekonomik, sosyal ve çevresel yapıları ile sınırlı ulusal yönetim yetenekleri nedeniyle, uluslararası topluluktan finansal, teknik ve kapasite desteğine önemli bir bağımlılık bulunmaktadır. Güçlü uluslararası kalkınma işbirliği, Ortadoğu ülkelerinin kalkınma sorunlarını çözmeleri ve sürdürülebilir ilerleme kaydetmeleri için gereklidir.

Uluslararası toplum, Ortadoğu'da kalkınma işbirliğini etkili bir şekilde nasıl artırabilir? Çin'in bölgesel kalkınma işbirliğindeki rolü nedir? Çin, Ortadoğu'da kapsamlı kalkınma ihtiyaçlarını karşılamak, ikili ilişkileri güçlendirmek ve küresel yönetiminde önemli bir rol oynamak için uluslararası kalkınma işbirliğine katılmaktadır. Pekin'in Ortadoğu'daki ekonomik çıkarları hızla büyüyor ve bu da bölgenin ekonomik kalkınmasında artan bir katılıma yol açıyor. Önemli enerji ithalatları, çeşitli ticari ilişkiler ve büyük ülkelerin süregelen emelleri, Pekin'i Ortadoğu yönetimindeki katılımını artırmaya zorladı ve bu da Çin'in bölgeyle olan kapsamlı işbirliğinin sürekli büyümesine yol açtı. Çin ve Ortadoğu, geniş kapsamlı bir ekonomik ortaklık kurmaya hazırlanıyor. Ortadoğu'daki uzun süredir biriken kalkınma engelleri ve bunun sonu-

cunda ortaya çıkan bölgesel kargaşa Çin'in çıkarlarına uygun değildir. Sonuç olarak, Ortadoğu'nun kalkınmasına aktif katılım, bu çıkarları korumak için çok önemlidir. Çin'in bölgedeki kalkınma işbirliği, enerji güvenliğini, bölgesel istikrarı ve yurtdışındaki ekonomik çıkarlarını korurken, Pekin'in reform ve kalkınmadaki başarılı deneyimlerini yaymasına olanak tanıyacaktır. Bu işbirliği, Çin'in kendine özgü niteliklerini ve başarılarını vurgularken, aynı zamanda onu sorumlu bir küresel güç olarak öne çıkarmaktadır. Adalet ve karşılıklı fayda ideallerine dayanan ekonomik işbirliği, Çin ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki anlayışı derinleştirebilir. Ayrıca, uluslararası topluluk içindeki yanlış anlamaları etkili bir şekilde açıklığa kavuşturabilir ve Çin'in Ortadoğu stratejisiyle ilgili dış endişeleri hafifletebilir (Wang&Yao, 2019).

Çin'in öncülük ettiği Kuşak ve Yol Girişimi ve Küresel Kalkınma Girişimi dahil olmak üzere çeşitli kalkınma girişimleri insanlık için ortak gelecek toplumu kurma hedefine odaklanıyor (Karikatür: Liu Xidan/Global Times, 2024).

Çin, artan gücü ve yetenekleriyle desteklenen daha proaktif bir uluslararası kalkınma işbirliği sürecine başlamıştır. Çin bu alanda liderlik rolü üstlenebileceği bir konuma gelmiştir ve küresel kalkınmada yükselen bir güç olarak yükümlülüklerini nasıl etkin bir şekilde yerine getireceğini düşünmek durumundadır (Li, 2019). Çin'in yurtdışı kalkınma yardımıyla ilgili ilkeleri, politikaları ve metodolojileri bu değişimi kolaylaştırmıştır. Çin, deneyimlerinden yararlanarak, Çin özelliklerini taşıyan yenilikçi bir uluslararası kalkınma işbirliği modeli oluşturmuştur. Bu paradigma, alıcı ülkelerin bağımsızlığını artırmayı ve hem alıcı ülkelerden hem de uluslararası toplumdaki olumlu yanıt alan yeni kalkınma süreçlerini uygulamayı vurgular. Çin, kapsamlı istişareler, işbirlikçi katkılar ve karşılıklı faydalar yoluyla küresel kalkınmayı teşvik etmektedir ve bu da Asya Altyapı Yatırım Bankası, Yeni Kalkınma Bankası, İpek Yolu Fonu ve Güney-Güney İşbirliği Yardım Fonu gibi çeşitli yeni mekanizmaların oluşturulmasına yol açmaktadır. Bunların hepsi farklı bölgelerde kalkınmayı artırmak için tasarlanmıştır.

Bu makale, son yirmi yılda Ortadoğu'da Çin'in kalkınma işbirliği uygulamalarını özetlemekte ve yeni bir uluslararası kalkınma işbirliği modeline dayalı olarak KKG'nin Çin ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki kalkınma işbirliğini artırmadaki önemini ve metodolojilerini analiz etmektedir. Bu makale, Ortadoğu'daki ülkelerin çeşitliliğini dikkate alarak, Çin ve Arap Devletleri arasındaki kalkınma işbirliğine odaklanacaktır.

KKG ve Uluslararası Kalkınma İşbirliğinde Yeni Model

Geleneksel kalkınma yardımlarının aksine, yeni kalkınma işbirliği modeli, özellikle ekonomik altyapı ve imalat faaliyetlerinde ekonomi ve ticaret merkezli

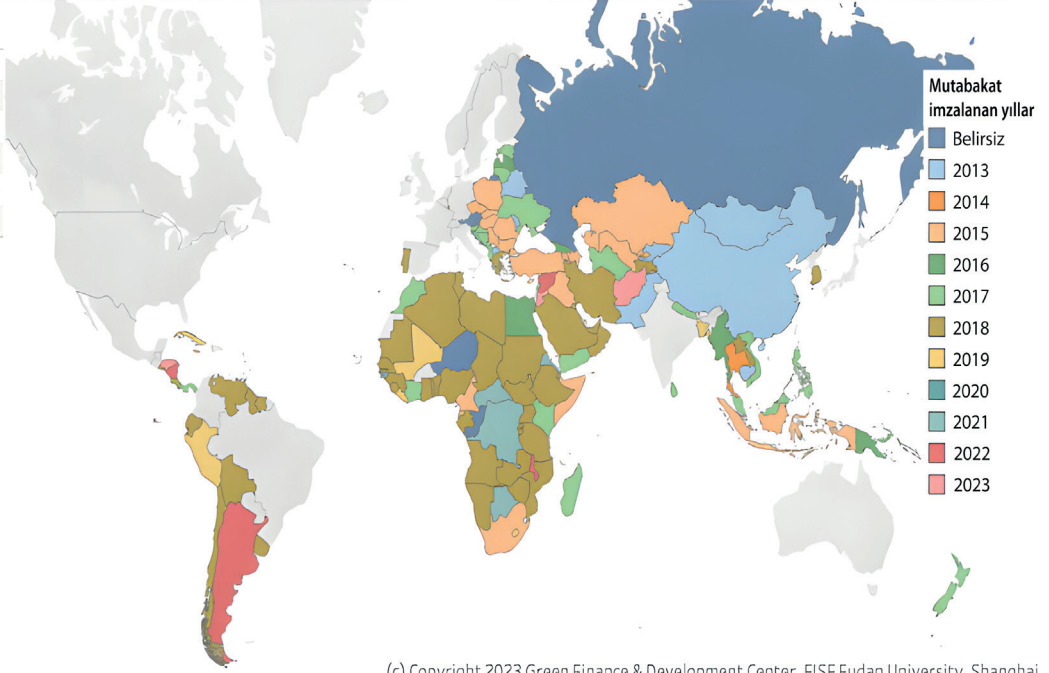
önemli işbirliğini esas almaktadır. Bu geçiş, sanayi gelişimini teşvik etme amacıyla resmi yardım, ticaret ve yatırım arasındaki etkileşimi artırmıştır. Yeni kalkınma işbirliği modelinde ikili ve çok taraflı işbirlikçi kalkınma yönünde bir eğilim vardır (Zheng, 2021). Uluslararası kalkınma işbirliği paradigması gelişirken, Çin yeni bir tür uluslararası kalkınma işbirliğinin savunucusu ve lideri olarak ortaya çıkmıştır. 21. yüzyılın başından bu yana, Çin'in uluslararası kalkınma işbirliği modeli, kalkınma odaklı yardımdan güçlendirme odaklı yardıma doğru kademeli olarak geçiş yapmıştır (Zhao and Cai, 2024). Çin'in uluslararası kalkınma işbirliği, Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) ve Asya Altyapı Yatırım Bankası (AAYB) gibi yeni platformların kurulması yoluyla uluslararası kamu malları sağlamaya kalmaz, aynı zamanda ortaklarının bağımsız kalkınma yeteneklerini artırmayı da sağlar. KKG, uluslararası kalkınma işbirliğinin çağdaş modelini örneklemektedir.

KKG, KYG'nin ilkeleri ve uygulamaları üzerine kurulu bir şekilde uluslararası kalkınma işbirliği için yeni bir platform olarak ortaya çıkmıştır ve bu yeni çağda uluslararası bir kamu malı olarak işlev görmektedir. Aynı zamanda uluslararası kalkınma işbirliğine yenilikçi bir ivme kazandırmaktadır. Pratik deneyimine ve küresel kalkınma taleplerine dayanarak, Çin KKG'yi başlatarak uluslararası kalkınma gündemini canlandırdı ve BM'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni uygulamak için girişimler ve stratejiler sağladı. KKG, kalkınmayı önceliklendirir, insan merkezli ve kapsayıcı büyümeyi destekler, yenilik odaklı ilerlemeyi teşvik eder, insanlık ve doğa arasında uyumlu bir yaşamı savunur ve eylem odaklı kalkınmayı destekler (Xi, 2021). KKG, uluslararası topluluğu, küresel makro-politika çerçevesinde kalkınmayı önceliklendirmesi ve geliştirmekte olan ülkelere daha fazla ve daha odaklı yardım sunmaya çağırılmaktadır. Ayrıca, ulusal ilerleme ve uluslararası işbirliği için bir çerçeve çizmekte, küresel kalkınma projelerini

Kuşak ve Yol Girişimi ülkeleri

Sahra Altı Afrika	44
Avrupa & Orta Asya	34
Doğu Asya & Pasifik	25
Latin Amerika & Karayipler	22
Ortadoğu & Kuzey Afrika	19
Güney Asya	6

Gelir Grubu	
Yüksek Gelir	33
Üst orta gelir	44
Alt orta gelir	42
Düşük Gelir	31

© 2023 Ministry of Ocean Affairs

(c) Copyright 2023 Green Finance & Development Center, FISF Fudan University, Shanghai

Aralık 2023 itibarıyla 151 ülke Kuşak ve Yol Girişimi'ne katılım için Çin ile mutabakat muhtırası imzalamıştır (Grafik: Fudan Üniversitesi, 2023).

teşvik etmek için kesin bir yol belirlemektedir. KKG ve KYG, Çin'in kalkınma işbirliği çabalarını ve uluslararası ölçekte kamu yararları hedefini ortaya koymakta, Pekin'in geliştirdiği kalkınma perspektifini göstermekte ve kalkınma meselelerini küresel gündemin ön saflarına yeniden yerleştirmektedir. Pekin, KKG aracılığıyla uluslararası kalkınma işbirliğine önemli ölçüde yardımcı olmaktadır; sıkı sıkıya uyumlu olduğu BM'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin küresel uygulamasının ilerletilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Çin, yoksulluk azaltma, gıda güvenliği, salgınlara yanıt ve aşılama, kalkınma finansmanı, iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma, sanayileşme, dijital ekonomi ve bağlantı gibi sekiz kritik alanda işbirlikçi girişimler ve projeler öneren temel bir kamu ürünü ve işbirliği

platformu olan KKG'yi sunmaktadır (Yao, 2022).

Eylül 2021'de KKG'nin resmi duyurusundan sonra, Çinli yetkililer, İkinci BM Küresel Sürdürülebilir Ulaşım Konferansı'nın açılış töreninde, 2022 Dünya Ekonomik Forumu'nda, 2022 Boao Asya Forumu Yıllık Toplantısı'nda, Küresel Kalkınma Üst Düzey Diyalogu'nda ve G20 Zirvesi'nde Girişim'in teorik ve pratik önemini açıkladılar. Çin, uluslararası kalkınma işbirliğini geliştirmek amacıyla, Küresel Kalkınma Girişimi'ni (KKG) Çin-BM Barış ve Kalkınma Fonu, BRICS işbirliği mekanizması, Güney-Güney İşbirliği Yardım Fonu ve BM Genel Sekreteri liderliğindeki Gıda, Enerji ve Finans Üzerine Küresel Kriz Yanıt Grubu (GCRG) gibi çok taraflı kalkınma organizasyonlarına etkili bir şekilde entegre etmiştir (Haenle&Sher, 2023).

Ocak 2022’de, Çin, Birleşmiş Milletler himayesinde “KKG Dostları Grubu”nu kurarak, BM’ye üye olan devletler ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Sistemi ile ortaklık yönündeki kararlılığını gösterdi. Bu önemli deneyimlerin küresel olarak yayılması, KKG’nin uygulanması ve kurumsallaşması için esastır. “KKG Dostları Grubu”, BM’nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi’nin uygulanmasını hızlandırmayı, gelişmekte olan ülkelerdeki ilerlemeyi artırmayı ve böylece küresel kalkınma manzarasında dengeyi yeniden sağlamayı amaçlamaktadır (Qiao, 2023).

Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi’ni uygulamak için küresel işbirliğinin canlandırılmasını savundu. Hızlandırılmış küresel gelişim için elverişli bir iklim oluşturulması, gelişim için adil ve dengeli bir küresel ortaklığın teşvik edilmesi, KKG’nin uygulanması ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesinin sağlanması gerektiğini vurguladı.

Mayıs 2022’de “KKG Dostları Grubu”nun üst düzey video konferansında, Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi’ni uygulamak için küresel işbirliğinin canlandırılmasını savundu. Hızlandırılmış küresel gelişim için elverişli bir iklim oluşturulması, gelişim için adil ve dengeli bir küresel ortaklığın teşvik edilmesi, KKG’nin uygulanması ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesinin sağlanması gerektiğini vurguladı. Haziran 2022’de,

Çin Uluslararası Kalkınma Bilgi Merkezi (CIKD) ilk Küresel Kalkınma Raporu’nu yayımlayarak 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile ilgili ilerlemeleri ve engelleri kapsamlı bir şekilde inceledi. Rapor, KKG’nin temel kavramlarını, temel ilkelerini, uygulama stratejilerini ve başlangıç programlarını netleştirirken, aynı zamanda sekiz kritik alanda birden fazla öneri de sundu. Haziran 2022’de, Küresel Kalkınma Üst Düzey Diyalogu sırasında, Çin KKG’yi ilerletmek için 32 pragmatik önlem sundu. Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping, Güney-Güney İşbirliği Yardım Fonu’nun Küresel Kalkınma ve Güney-Güney İşbirliği Fonu ile birleştirildiğini ve toplam taahhüdü 1 milyar dolar artırarak fonun toplamını 4 milyar dolara çıkardığını açıkladı. Sonrasında, Çin KKG’nin uygulanmasını kolaylaştırmak için 10 milyar dolarlık bir fon oluşturmayı taahhüt etti. Eylül 2022’de, Wang Yi, New York’ta “KKG Dostları Grubu”nun bakanlar düzeyindeki zirvesine başkanlık etti ve bu zirveye 60 ülkeden üst düzey delegeler ve Birleşmiş Milletler kuruluşlarının önde gelen liderleri katıldı. Wang Yi, Çin’in Birleşmiş Milletler Kalkınma Sistemi ile stratejik işbirliğini güçlendirme isteğini dile getirdi ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi’ni gerçekleştirmek için yedi ek eylem önerdi. Girişimler, KKG Havuzunda ilk proje listesinin yayınlanmasını, “Gıda Üretimi için Özel Eylem”i, “Küresel Temiz Enerji Ortaklığı”nı, “Akıllı Gümrükler, Akıllı Sınırlar, Akıllı Bağlantı” işbirliğini, Dünya Dijital Eğitim Konsorsiyumu’nu ve Çin’in “Sürdürülebilir Kalkınma için Bilim Uydusu 1” ile ilişkili açık veri paylaşım girişimini kapsıyordu. (The Foreign Ministry of PRC, 2022). Kasım 2022’de, Pekin resmi olarak Küresel Kalkınma Teşvik Merkezi’ni açtı ve ardından Ocak 2023’te Küresel Kalkınma Teşvik Merkezi Ağı’nı kurarak Çin’in görüşlerini ve katkılarını kullanarak kalkınma zorluklarını aşmayı amaçlayan Küresel Kalkınma Bilgi Ağı’nı geliştirdi.

KKG, kalkınmayı, küresel makro-politika çerçevesinin temel bir bileşeni olarak ele alır. Uluslararası kalkınma ortaklıklarından işbirlikçi katkıları teşvik eder, çok taraflı kalkınma işbirliğini yönetir ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ne yönelik ilerlemeyi hızlandırırken, küresel kalkınma için ortak bir gelecek oluşturma çabası içindedir. KKG, gelişimi işbirliği içinde ilerletmek için küresel bir uzlaşmayı başarıyla geliştirmiş ve uluslararası topluluğun küresel kalkınmaya ve 2030 Gündemi'nin yeniden teyidine olan vurgusunu öne çıkarmıştır. Küresel zorlukları ve yükselen ekonomilerin kalkınma gereksinimlerini etkili bir şekilde ele alarak, 2030 yılına kadar Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşılmasında bir "katalizör" görevi görmektedir (CIKD, 2022). KKG'nin uygulama yöntemleri sürekli olarak geliştirilmektedir ve pratik işbirliği giderek artan bir şekilde gıda güvenliği, yoksulluk azaltma ve enerji güvenliği gibi temel konulara odaklanmaktadır. Kü-

resel Kalkınma Teşvik Merkezi verimli bir şekilde çalışmaktadır ve KKG proje portföyü büyümekte, artık 200'den fazla girişim içermektedir.

KKG, özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınma ihtiyaçlarıyla güçlü bir uyum içinde olması nedeniyle uluslararası topluluktan geniş destek görmüştür. KKG, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin ilerletilmesini önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, KKG'yi övmüş ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni ilerletmedeki, küresel eşitliği artırmadaki ve adil sürdürülebilir kalkınmayı kolaylaştırmadaki hayati önemini vurgulamıştır. BM Çin Yerleşik Koordinatörü Siddharth Chatterjee, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve BM Endüstriyel Kalkınma Örgütü temsilcileriyle birlikte, KKG'nin BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi üzerindeki faydalı etkisini övmüş ve küresel kalkınma için güçlü bir katalizör işlevini vurgulamıştır.

BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, KKG'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni ilerletmedeki, küresel eşitliği artırmadaki ve adil sürdürülebilir kalkınmayı kolaylaştırmadaki önemini vurgulamıştır (Fotoğraf: China Daily, 2023).

2023 itibarıyla, 100'den fazla ülke KKG'yi desteklediklerini ifade etmiş ve 70 ülke "KKG Dostları Grubu"na katılmıştır. KKG'nin başlıca amaçları arasında 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin uygulanmasına ilişkin küresel algının iyileştirilmesi, önemli ortakların ve BM kalkınma sisteminin desteğinin sağlanması ve uluslararası kalkınma yardımlarına yapılan yatırımların artırılması yer almaktadır (Mao, 2022).

KKG, Ortadoğu ülkeleri dahil olmak üzere uluslararası topluluktan olumlu geri bildirim ve destek almıştır. 2022 yılı itibarıyla, 17 Arap devleti KKG'yi desteklediklerini ifade etmiş ve 12 Arap devleti "KKG Dostları Grubu"nun üyesi olmuştur. Haziran 2022'de, Mısır, Cezayir ve diğer ülkelerden liderler Yüksek Düzeyli Küresel Kalkınma Diyalog'u'na katıldılar. Çin, KKG'yi uygulamak, kalkınma konusunda bir mutabakat sağlamak, önceden belirlenmiş eylem planına uymak, erken başarılar elde etmek, Arap devletlerine vatandaşlarının yaşam standartlarını artırma ve bağımsız kalkınma kapasitelerini güçlendirme konusunda yardımcı olmak ve BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni gerçekleştirmek için Arap ülkeleriyle işbirliği yapacaktır. (The Foreign Ministry of PRC, 2022).

Çin'in Ortadoğu'daki Kalkınma İşbirliği Faaliyetleri

Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping, Çin'in Ortadoğu diplomasisini ele alırken barışçıl gelişmenin temel ilkelerini vurgulamıştır: "Ortadoğu, çatışmayı ortadan kaldırma ve kalkınma sorunlarını çözme konusunda acil bir zorlukla karşı karşıya. Çin'in Ortadoğu politikası, bölgedeki halkın barış ve refah konusundaki derin isteklerine yanıt verirken, Arap hükümetlerinin dünya sahnesindeki haklı taleplerini de desteklemektedir. Bölgesel barış ve istikrarı teşvik etme konusunda daha önemli bir rol üst-

lenmeye hazırız" (Xi, 2018). Aynı zamanda, Çin'in diplomatik girişimleri büyüme ve barış arasındaki ilişkiyi öne çıkarmaktadır. Başkan Xi, Ortadoğu'daki huzursuzluğun temel meselesinin kalkınma olduğunu ve kesin çözümün sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmakta olduğunu vurgulamıştır (Xinhua Agency, 2016).

Ortadoğu'daki güvenlik sorununu hafifletmenin en etkili yöntemi ekonomik büyümedir. Çin'in sunduğu kalkınma önlemleri, Ortadoğu ülkelerinin gerçek ve pragmatik ihtiyaçlarıyla örtüşmektedir.

Ortadoğu'daki güvenlik sorununu hafifletmenin en etkili yöntemi ekonomik büyümedir. Çin'in sunduğu kalkınma önlemleri, Ortadoğu ülkelerinin gerçek ve pragmatik ihtiyaçlarıyla örtüşmektedir (Li, 2021, 3). Bölgedeki önemli ekonomik kalkınma sorunları ve bunların bölgesel barış ve güvenlik üzerindeki önemli etkileri göz önüne alındığında, Çin, proaktif olarak yardım sunarak ve insanların geçim kaynaklarını artırmaya odaklanarak kalkınmayı vurgulamaktadır. Bu strateji, bölgesel ekonomik büyümeyi teşvik etmekte ve anlaşmazlıkların barışçıl bir şekilde çözülmesine uygun bir atmosfer oluşturmaktadır. Çin, Ortadoğu'da KYG kapsamındaki işbirliklerini, kalkınma yardımı sağlanmasını, bölgesel ülkelerde çatışma sonrası yeniden inşayı desteklemeyi, Ortadoğu yönetimlerinin yönetim yeteneklerini artırmayı, insan kaynakları eğitimini güçlendirmeyi ve altyapı bağlantısını ilerletmeyi kapsayan kalkınma ve barışı teşvik eden bölgesel yönetim ilkelerini desteklemektedir (Sun&Zhang, 2019). Çin, Ortadoğu ile ekonomik bağlantılara yatı-

rım yapıyor ve bölgesel kalkınma yönetimine üç ana mekanizma aracılığıyla katılıyor: Ticaret, yatırım ve kapasite geliştirme yardımı. Bu girişimler, bölgesel ülkelerin bağımsız gelişim kapasitesini artırmayı amaçlamakta olup, uluslararası kalkınma işbirliğinde yeni bir paradigmayı simgelemektedir. Çin, karşılıklı fayda için Ortadoğu'dan giderek daha geniş bir yelpazede enerji dışı emtia ithal etmekte; bölgedeki yatırımları sürekli olarak artırmakta; ve siyasi şartlar olmaksızın Ortadoğu ülkelerine sunduğu yardım da önemli ölçüde büyümektedir. Çalışmalar, Çin'in doğrudan yabancı yatırımlarının Suudi Arabistan ve diğer Ortadoğu ülkelerinde sürdürülebilir ekonomik büyümeyi önemli ölçüde kolaylaştırdığını göstermektedir (Asiri vd., 2023). KYG, bölgedeki altyapı, finans, teknoloji ve diğer sektörlerdeki ekonomik eksiklikleri gidermeyi amaçlayarak, ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınma için temelleri güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Çin ve Ortadoğu ülkeleri arasındaki kalkınma işbirliğinin pragmatik yörüngesini ağırlıklı olarak birkaç temel unsur göstermektedir. Çin, bu ülkelere giderek artan bir şekilde kalkınma yardımı sunmakta, çatışma sonrası bölgelerde yeniden inşayı kolaylaştırmakta ve yoksulluk, işsizlik, su kaynakları yönetimi ve temel geçim güvenliği gibi önemli zorluklarla başa çıkmaktadır. İkincisi, Çin, altyapı geliştirme, ekonomik planlamada en iyi uygulamaların yayılması, yabancı yatırımların çekilmesi ve özel ekonomik bölgelerin kurulması gibi konularda aktif katılım yoluyla bölge ülkelerini güçlendirmek için kalkınma yardımlarını artırmayı hedeflemektedir. Bu strateji, bu ülkelerin kalkınma yeteneklerini artırmayı amaçlamaktadır. Üçüncü olarak, Pekin yeni enerji ve gelişen teknolojilerde karşılıklı faydalı işbirliğini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ortadoğu'ya yeni altyapılar kurma ve yenilikçi sanayileşmeyi teşvik etme konusunda yardımcı olmakta, böylece bölge ülkelerinin değişim ve gelişimini kolaylaştırmaktadır.

Çinli ve Mısırlı işçiler, yalnızca Kuşak ve Yol Girişimi'nin önemli bir projesi değil, aynı zamanda Çinli şirketlerin Mısır'da inşa ettiği en büyük proje olan yeni başkent inşasında birlikte çalışıyor (Fotoğraf: Xinhua, 2023).

Çin, uluslararası toplumun dikkatli katılımı ve proaktif müdahalesinin Ortadoğu'da siyasi istikrarın yeniden sağlanması ve ekonominin canlandırılması için hayati öneme sahip olduğunu savunmaktadır. Pekin, Ortadoğu ülkelerine Ulusal Kalkınma Bankası ve Çin İhracat-İthalat Bankası aracılığıyla düşük faizli krediler sağlamış ve esnek geri ödeme stratejileri kullanmıştır.

Çin, Ortadoğu ülkelerinde karayolları, köprüler, limanlar, stadyumlar, uluslararası kongre merkezleri, su yolları, barajlar, fabrikalar, okullar ve hastanelerin geliştirilmesini kapsayan yardım girişimlerini sürekli olarak yürütmektedir.

Sonuç olarak, Çin, kalkınma engelleri veya istikrarsızlıkla karşılaşan ülkelerde yardım projelerini titizlikle yürütmekte, borç yüklerini hafifletmekte ve Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası'nın himayesinde uluslararası kalkınma girişimlerine katılmaktadır. Son yirmi yılda, Çin, Irak ve Suriye'nin savaş sonrası yeniden inşasına önemli katkılarda bulundu, Filistin'e kalkınma yardımı sağladı ve Mısır ile diğer geçiş ülkelerinde ekonomik iyileşme girişimlerini destekledi. Çin, Ortadoğu ülkelerinde karayolları, köprüler, limanlar, stadyumlar, uluslararası kongre merkezleri, su yolları, barajlar, fabrikalar, okullar ve hastanelerin geliştirilmesini kapsayan yardım girişimlerini sürekli olarak yürütmektedir. Arap ülkelerine yollanan Çinli tıbbi ekiplerin toplam sayısı 400'ü aşmıştır. Arap Baharı'nın ardından, Çin bölgedeki geçiş sürecinde olan ülkelere önemli destek sağlamıştır. Örneğin, Mısır'a 450 milyon yuan yardım, Yemen'e geri ödemesiz 100 milyon yuan yardım ve Lübnan ve Ürdün'deki

Suriyeli mültecilere 30 milyon yuan insani malzeme desteği tahsis etmiştir. Ayrıca, Çin, Filistinli Mülteciler için BM Yardım ve Çalışma Ajansı'na (UNRWA) olan bağışlarını artırarak, Ağustos 2018'de Filistinli mültecilere yardım için ek olarak 2.35 milyon dolar sağladı (People's Daily, 2018). Ayrıca, Çin Gezouba Grubu Irak'ın Vasit Eyaleti Suwaila Şehri'nde atık su arıtma tesisini inşa etti, PetroChina Irak'ın Hafaya bölgesinde doğalgaz işleme tesisini kurdu, Çin İnşaatı Irak'ın Nasiriyah Havalimanı'nı geliştirdi, China Machinery Irak'ın Salahaddin Yakıt Gazı Santrali'ni inşa etti ve Çin Elektrik Gücü Şirketi Irak'ta 679 Irak Model Okulu inşa etti. Bunların hepsi Irak halkının temel ihtiyaçlarını karşıladı ve önemli sosyal avantajlar sağladı. Aynı zamanda, Çin, Ortadoğu ülkelerine teknik işbirliği girişimleri ve personel eğitimi yoluyla sürekli kalkınma yardımlarını vurgulamakta, sürdürülebilir kalkınma için gerekli teknoloji ve insan kaynaklarını sağlamayı amaçlamakta, böylece alıcı ülkelerin özerk kalkınma yeteneklerini artırmakta ve Ortadoğu bölgesinin ekonomik istikrarına katkıda bulunmaktadır (Sun vd., 2018).

Gıda güvenliği ve tarım, Ortadoğu ülkelerinin ilerlemesi için temel endişelerdir. Arap devletleri, artan gıda güvenliği sorunları ve yavaş tarımsal gelişimle karakterize edilen orantısız bir gıda arz ve talep çerçevesiyle karşı karşıya kalıyor. Arap bölgesi yoğun gıda güvensizliği sergilemektedir ve bu alandaki ülkeler, bu ortak endişeleri ele almak için etkili bölgesel gıda güvenliği sistemleri uygulamakta zorluk çekmektedir. (Zhang, 2020). Çin, Sudan, Mısır, Cezayir, Fas, Moritanya ve diğer ülkelerde birçok su koruma ve tarımsal girişime yardımcı olmuş, Çin-Arap Ülkeleri İşbirliği Forumu (CASCF) içinde tarımsal teknoloji değişimlerini kolaylaştırmış ve Arap ülkelerinin tarımsal yönetim ve gıda güvenliği konusundaki yeteneklerini güçlendirmiştir. 2022'deki ilk Çin-Arap Ülkeleri Zirvesi sırasında, Pekin, Arap muadillerine gıda güvenliğini güçlendirme ve genel tarımsal üre-

Arap ülkelerinin temsilcileri, 30 Mayıs 2024'te Pekin'de düzenlenen Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu'nun 10. Bakanlar Konferansı'nın açılış törenine katıldı (Fotoğraf: Xinhua, 2024).

tim kapasitesini artırma konusunda yardım etmeyi taahhüt etti. Bu, modern tarım için beş işbirliği laboratuvarının kurulmasını, tarımsal teknik işbirliği için 50 girişimin gerçekleştirilmesini ve bölgesel ülkelere gıda üretimini artırma, depolama yeteneklerini geliştirme ve tarımsal verimliliği iyileştirme konularında yardımcı olmak üzere 500 tarımsal teknik uzmanının görevlendirilmesini kapsamaktadır. Ayrıca, Arap ülkelerinden yüksek kaliteli tarım ürünlerinin ithalatını kolaylaştırmak için bir "yeşil kanal" oluşturulacaktır.

Sağlık yönetimi alanında, tıbbi ekiplerin konuşlandırılması, Çin'in Ortadoğu'daki en önemli sağlık yardımı türünü oluşturmaktadır. Çin, Fas'a çok sayıda sağlık ekibi ve Cezayir'e de önemli miktarda sağlık personeli göndermiştir. Savaş sonrası ülkelere, hastane inşaatına destek, tıbbi ekipman ve ilaçların temini ile tıbbi personelin konuşlandırılması, Çin'in kalkınma yardımlarının hayati unsurlarıdır. 2020

salgınına yanıt olarak, Çin, virüsün azaltılması için bilgi ve teknolojileri paylaşmak ve kapsamlı destek sağlamak amacıyla Ortadoğu'ya tıbbi profesyoneller göndermiştir. Çin, Irak, Suudi Arabistan ve İsrail'e yeni koronavirüs teşhis laboratuvarları ve izolasyon hastanelerinin geliştirilmesi de dahil olmak üzere çeşitli yardımlar sağladı. Çinli uzman ekipler, Çin'in salgınla mücadele bilgilerini yaymak, önleyici ve klinik protokoller konusunda eğitim vermek ve Ortadoğu ülkelerinin izleme, yanıt verme ve tedavi kapasitelerini geliştirmek için Cezayir, İran ve Tunus'u ziyaret etti. Ayrıca, Çin, araştırma işbirliklerini ve Çinli işletmeler tarafından onaylanan aşı üretimini desteklerken, aynı zamanda Ortadoğu'da bağımsız aşı geliştirilmesini teşvik etmektedir (Liu and Li, 2022). 2020 yılında Çin-Arap Ülkeleri İşbirliği Forumu'nun (CASCF) 9. Bakanlar Toplantısı, hastalıkla mücadelede Çin ve Arap ülkeleri arasındaki desteği teyit eden ortak bir bildiri yayımladı.

Çin, Ortadoğu'ya yaptığı kalkınma yardımlarının önemli bir kısmını BM çerçevesinde ve ikili yöntemlerle gerçekleştirmektedir. Çin, çeşitli paydaşlarla işbirliği yaparak bölgesel yatırımlara katılır ve yerel ekonomiyi canlandırmaya yardımcı olur. Ayrıca, BM, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların bölgesel ekonomik kalkınmadaki katılımlarını artırmalarını desteklemektedir. Mülteci yönetimi alanında, Çin ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) işbirliği yoluyla karşılıklı güven geliştirmiştir ve UNHCR'nin mülteci yardım girişimlerinin etkinliğini artırmaya kendini adanmıştır. Pekin, ajansın uluslararası insani yardım çabalarına önemli bir katkıda bulunmuş, mülteci yasalarının teşvik edilmesi ve yardım malzemelerinin temin edilmesi konularında işbirliğini sürdürmüştür. Ortadoğudaki kötüleşen mülteci krizine tepki olarak, Çin mültecilere olan desteğini artırdı, bölgedeki yer değişimlerini maddi yardımlarla kolaylaştırdı ve mülteci kamplarındaki koşulları iyileştirdi (Xing, 2016).

Artan sayıda Ortadoğu ülkesi, Çin'in kalkınma yardımlarından ve KYG'nin ortak uygulamasından somut avantajlar elde etmektedir. Bu ilişki, bölgenin altyapısını geliştirmek, sanayiye ve ekonomik dönüşümü teşvik etmek ve sakinlerinin yaşam standartlarını yükseltmek için eşsiz bir fırsat sunmaktadır.

Çin, Ortadoğulu mültecilere çoğunlukla Dünya Gıda Programı (WFP), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) gibi uluslararası kuruluşlar aracılığıyla çok taraflı yardım sağlamaktadır. Bu kuruluşlar, Suriye ve Iraklı mültecilere gıda, ilaç, mali destek, malzeme ve inşaat gibi çeşitli yardımlar

sunmuştur (Xing&Yu, 2020).

Artan sayıda Ortadoğu ülkesi, Çin'in kalkınma yardımlarından ve KYG'nin ortak uygulamasından somut avantajlar elde etmektedir. Bu ilişki, bölgenin altyapısını geliştirmek, sanayiye ve ekonomik dönüşümü teşvik etmek ve sakinlerinin yaşam standartlarını yükseltmek için eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Bu yeni çağda, Çin, Ortadoğu ülkeleriyle yapılandırılmış işbirliği mekanizmalarının kurulmasını önceliklendirmekte ve karşılıklı ekonomik kalkınmayı teşvik eden işbirliği platformları sağlamaktadır. Bu strateji, bölgesel ekonomik istikrar ve kalkınma için politika ve kurumsal güvenceler sunarken, bölge genelinde bütünsel büyümeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. KYG'nin ortak geliştirilmesi, Çin-Arap Ülkeleri İşbirliği Forumu'nun (CASCF) zirve düzeyine yükseltilmesi ve Çin ile İran arasındaki 25 yıllık Kapsamlı İşbirliği Anlaşması, ikili işbirliğine yönelik artan kurumsallaşmayı ve kalıcı taahhüdü göstermektedir. Çin'in Ortadoğu ülkeleriyle olan kalkınma işbirliği, bölgedeki ekonomik gelişim ortamını ve dış ticaret koşullarını iyileştirmiş, altyapı, finans ve geçim kaynakları üzerindeki baskıları hafifletmiş, bölge ülkelerinin bağımsız kalkınma kapasitesini ve güvenini artırmış ve bölgedeki barış ve istikrara katkıda bulunmuştur.

Pekin tarafından 2013 yılında duyurulan KYG, Arap ülkelerinden olumlu bir tepki almıştır. Haziran 2022 itibarıyla, Çin ve Arap ülkeleri dokuz bakanlık toplantısı ve 17 üst düzey yetkili toplantısı gerçekleştirmiştir. CASCF Bakanlar Toplantısı her iki yılda bir yapılmaktadır. 2014 yılında CASCF'nin 6. Bakanlar Toplantısında, Çin "1+2+3" işbirliği çerçevesini sunmuştur. Bu çerçeve, bir ana odak (enerji işbirliği), iki öncelikli alan (altyapı, ticaret ve yatırım kolaylaştırılması) ve yenilik için üç ileri teknoloji sektöründen (nükleer enerji, havacılık uyduları ve yeni enerji) oluşmaktadır. Ayrıca, Çin, önümüzdeki on yıl içinde Çin-Arap ticaretini 600 milyar dolara çıkarmayı ve Arap bölgesindeki Çin yatırımlarının hacmini 60 milyar doları aşacak şekilde

artırmayı önerdi (Xinhua Agency, 2014). 2016 yılında, Çin hükümeti ilk Arap Politika Belgesi'ni yayımlayarak kalkınma işbirliğini temel bir unsur olarak vurguladı. İzleyen yıllarda, Çin hükümeti Çin-Arap Ülkeleri Teknoloji Transfer Merkezi, nükleer enerjinin barışçıl uygulaması için bir Arap eğitim tesisi ve Çin-Arap Temiz Enerji Eğitim Merkezi dahil olmak üzere birçok ek mekanizma kurdu. Ocak 2016'da, Ortadoğu'ya yaptığı ziyarette, Başkan Xi Jinping, bölgesel sanayileşme için 15 milyar dolar tutarında özel kredilerin yanı sıra Arap ülkeleri için 10 milyar dolar ticari kredi ve 10 milyar dolar muafiyetli kredi oluşturulacağını açıkladı. Ayrıca, Ortadoğu'daki ekonomik değişimi önemli ölçüde destekleyen 20 milyar dolarlık bir karşılıklı yatırım fonunun kurulmasını gündeme getirdi (Xinhua Agency, 2016). 2018 yılında CASCF'nin 8. Bakanlar Toplantısı sırasında, her iki taraf KYG çerçevesinde Çin-Arap Ülkeleri İşbirliği Üzerine Eylem Bildirgesi'ni yayımladı. Çin, önümüzdeki beş yıl içinde

8 trilyon doları aşan ürünleri ithal etme ve küresel yabancı yatırımlar için 750 milyar dolardan fazla tahsis etme niyetini açıkladı. Ayrıca, sanayinin canlandırılmasına odaklanan ekonomik rehabilitasyon için özel bir girişim başlattı ve finansal işbirliği için 3 milyar dolar tahsis edilen bir Çin-Arap Ülkeleri Bankacılık Konsorsiyumu oluşturdu (CASCF, 2018). Yetkililerin açıklamalarına göre, Çin, Ortadoğu'nun sanayileşmesini kolaylaştırmak için özel ve indirimli krediler kullanmaya devam edecek, Çinli firmaların sanayi parklarının geliştirilmesi ve inşası, yatırım operasyonları ve sanayi kümeleri konularında katılımını teşvik edecek. 2020 yılında yapılan 9. CASCF Bakanlar Toplantısı, Amman Deklarasyonu ve 2020-2022 uygulama planını onaylayarak, Çin ile Arap devletleri arasındaki stratejik ilişkiyi güçlendirmeyi ve yeni çağda ortak bir geleceğe sahip Çin-Arap topluluğu kurmayı taahhüt etti. Pekin, Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında 22 Arap ülkesi ve Arap Birliği ile işbirliği anlaşmaları imzaladı.

Birleşik Arap Emirlikleri'nde Çinli bir şirket tarafından yapılan Al Dhafra PV2 Güneş Enerjisi Santrali Kasım 2023'te tamamlandı (Fotoğraf: Xinhua, 2024).

Aralık 2022’de, Suudi Arabistan’ın Riyad kentinde Çin-Suudi Arabistan Zirvesi, ilk Çin-Arap Ülkeleri Zirvesi ve ilk Çin-KİK Zirvesi düzenlendi. Başkan Xi Jinping, Çin ile Arap ülkeleri arasındaki pratik etkileşimi artırmayı amaçlayan sekiz önemli işbirliği girişimi sundu ve ikili işbirliği için temel yolları belirledi. İlk girişim, “Gelişim İçin Ortak Eylemi Destekleme” adıyla anıldı ve kalkınma işbirliğini vurguladı. Bölgesel kalkınma yönetimi, İnisiyatif II’den V’e—“Gıda Güvenliği Üzerine Ortak Eylem,” “Sağlık Üzerine Ortak Eylem,” “Yeşil İnovasyon Üzerine Ortak Eylem” ve “Enerji Güvenliği Üzerine Ortak Eylem”—yakından bağlantılıdır. Çin hükümeti, KKG proje havuzunun bir parçası olarak Arap bölgesindeki 30 nitelikli projeyi desteklemek için 5 milyar RMB tahsis ederek Arap devletleriyle kalkınma yardımı projelerini yürütmek üzere ortaklık kurmayı amaçlıyor. Ayrıca, Çin Arap devletlerine kredi desteğini artıracak, bölgedeki en az gelişmiş ülkelerden gelen ürünlerin %98’ine sıfır gümrük vergisi uygulayacak ve Filistin, Yemen, Lübnan, Suriye ve diğerlerine insani yardım ve yeniden inşa yardımı sağlayacaktır (The State Council of the PRC, 2022). Bu üç zirvenin eşzamanlı olarak düzenlenmesi önemli sonuçlar doğurdu ve Çin-Arap ilişkilerinde yeni bir dönemi simgeledi.

Çin ile Ortadoğu arasındaki işbirliğini geliştirmek için KKG Mekanizmaları

Ortadoğu, küresel kalkınma açığı için hayati öneme sahiptir ve bu bölgedeki ülkeler KKG’nin uygulanması için doğal olarak uygundur (Li vd., 2024). Farklı ulusal koşullar, kurumlar, kaynakların mevcudiyeti ve gelişim yolları göz önüne alındığında, Ortadoğu’daki KKG odaklı girişimler, bölgesel gündemlerin öncelikli konuları olarak kalkınma meselelerini yeniden ön plana çıkarmada etkili olmalıdır (Wang vd., 2024).

KKG konsepti, Ortadoğu bölgesinin kalkınma

dönüşümüne öncülük etmek ve buradaki ülkelerin kalkınma kavramlarının şekillenmesini daha fazla teşvik etmek için kullanılmalıdır. Ekonomik yapı, çevresel koşullar ve sosyal istikrar gibi zorluklarla karşılaşan Ortadoğu ülkeleri, sürdürülebilir kalkınmayı şiddetle desteklemekte ve uluslararası kalkınma kavramlarını ve bilgilerini stratejilerine ve eylemlerine kademeli olarak dahil etmektedir. KYG ve KKG, Suudi Arabistan’ın “2030 Vizyonu”, BAE’nin “Biz BAE 2031” ve “Gelecek 50 Yıl için Gelişim Stratejisi” gibi girişimlerle yakından uyumludur. Bu stratejiler, yenilik odaklı büyümeyi ve doğayla uyumlu bir yaşamı önceliklendirerek, her iki tarafa da gelişim işbirliğini artırmak ve pratik önlemler almak için kavramsal rehberlik sunar. Ortadoğu ülkeleri, yeni gelişim yolları ve modellerini aktif olarak araştırmaktadır ve KKG onlara yeni fırsatlar sunmaktadır.

Öncelikle, insan merkezli ve kapsayıcı geçim kaynakları yönetimi kavramı, Ortadoğu’nun ekonomik ve sosyal istikrarı için esastır. Ortadoğu ülkelerinin kalkınma stratejileri, projeleri ve eylemleri, ekonomik istikrarı etkileyen zorlukları ele almalı, genel nüfusun kalkınma ihtiyaçlarını karşılamalı ve sosyal eşitlik ve kapsayıcılığı teşvik etmelidir. Çatışma ve istikrarsızlık Ortadoğu’nun gelişimini derinden etkilemektedir. Bu nedenle, büyümeyi önceliklendiren ve yeniliği teşvik eden pragmatik bir gelişim yaklaşımını benimsemek hem çok yerinde hem de gereklidir. Bölge ülkeleri, kalkınmayı önceliklendirme ilkesini sağlam bir şekilde benimsemeli ve yenilik yoluyla büyümeyi teşvik etmek için gerçek fırsatları değerlendirmelidir.

Gelecekte, Çin ve Ortadoğu ülkeleri, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi’nin uygulanması için net bir plan ve yön sağlayarak, entegre fikirler temelinde kalkınma stratejilerinin uyumunu daha da güçlendirmelidir. Ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerin etkili koordinasyonu, ekonomik politika oluşturma için uzun vadeli bir çerçeve ile ilgili tüm

Küresel Kalkınma Girişimi, insan odaklı bir yaklaşım benimseyerek doğa ile insan arasında uyum sağlamayı ve ortak kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlamakta ve kalkınma sorunlarına yeni çözümler sunmaktadır (Çizim: China Daily, 2024)

sektörleri sürdürülebilir yeşil büyüme hedeflerini daha geniş kalkınma planlarına entegre etmek üzere harekete geçirebilecek yüksek düzeyde bir koordinasyon mekanizmasının kurulmasını gerektirir. Ayrıca, mevcut politikaların etkinliğini değerlendirmek için yeşil büyümenin ilerlemesini izlemek ve değerlendirmek, her aşamada tüm paydaşların katılımını sağlamak için kurumsal mekanizmalar oluşturmak, karbonsuzlaşma için elverişli bir ortam yaratmak amacıyla kamu-özel ortaklıklarını teşvik etmek ve yeni ve yeşil teknolojilerin yatırımını ve kullanımını desteklemek de dahil edilmiştir. Ayrıca, toplumdaki savunmasız grupların ihtiyaçlarını karşılamak, kimse geride kalmamasını sağlamak için çok önemlidir (UNESCWA, 2022).

KKG, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin Ortadoğu'da uygulanmasını teşvik etmek için kritik

bir mekanizmadır. Bölge ülkelerinin öncelikli kalkınma gündemlerini desteklemek için çeşitlendirme platformunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. KKG, eylem odaklı ve etkili yönetişimin önemini vurgulayarak 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin uygulanmasını hızlandırmayı amaçlamaktadır. Finansmanla ilgili geliştirilmiş kamu malları sunmakta ve uluslararası kalkınma işbirliği için bir platform sağlamakta, böylece gelişmekte olan ülkelerde 2030 Gündemi'nin uygulanmasına yeni bir ivme kazandırmaktadır. KKG, işbirliğini geliştirmek ve diğer ülkeler ve kurumlar arasında işbirliğini teşvik eden örnek roller oluşturmak için BM kalkınma ajanslarını anahtar ortaklar olarak aktif bir şekilde sürece dahil ederken, "KKG Dostları Grubu" ülkeleri birincil katılımcılar olarak hizmet vermektedir (The Foreign Ministry of PRC, 2022).

Çin, bilgi alışverişi, kalkınma stratejisi oluşturma ve gündem belirlemede hakların korunmasını ve adil güç dağılımını garanti altına almak için Ortadoğu ülkelerini KKG'nin çok taraflı kurumsal çerçevesine entegre etmelidir. Öte yandan Çin, kalkınma finansmanı, proje uygulaması ve yönetim açısından yerel uluslara önemli avantajlar sunmak için BM'nin çok taraflı ajanslarının çabalarını desteklemelidir. Bu ülkeler arasındaki farklı gelişim seviyeleri göz önüne alındığında, birçokları önemli finansman eksiklikleriyle karşı karşıyadır, ayrıca kalkınma projeleri ve yönetim konusunda yeterli deneyime sahip değildir. Bu nedenle, uluslararası toplum, bu ülkelerdeki dönüşümleri kolaylaştırmak için gelişim mekanizmalarına dış destek sağlamalıdır. Örneğin, Çin, uluslararası işbirliği projeleri, en iyi uygulamaların paylaşılması ve yoksulluk azaltma konusunda eğitim verilmesi yoluyla bölgedeki ülkelerde yoksulluk azaltma çabalarını aktif olarak destekleyebilir. Ayrıca, "gıda güvenliği konusunda ortak eylem" Arap devletlerinde gıda güvenliğini ve kapsamlı tarımsal üretim kapasitesini artırabilir. Çin, bölge ülkelerine mali desteğini artırırken, aynı zamanda yüksek kaliteli, düşük maliyetli ve sürdürülebilir altyapı yatırımlarını da teşvik etmelidir. Ayrıca, bu ülkeleri kalkınma için yerel kaynakları seferber etmeye teşvik etmeli ve desteklemeli, böylece sürdürülebilir kalkınma için kapasitelerini ve ivmelerini artırmalıdır.

KKG çerçevesinde 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni uygulama kapasitesini artırırken, Çin ile Ortadoğu ülkeleri arasında küresel bir kalkınma ortaklığının kurulmasını teşvik etmek esastır. Küresel ekonomik yönetim yapılarındaki eşitsizlikler, yerine getirilmeyen Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) taahhütleri ve gelişmekte olan ülkelere yetersiz teknoloji transferi ve kapasite geliştirme, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya çalışan Ortadoğu ülkeleri için önemli zorluklar teşkil etmektedir. Birleşmiş Milletler Saha Koordinatörleri ve Arap Birliği,

uluslararası işbirliği ve ortaklık geliştirmede önemli roller oynarken, Ortadoğu ülkeleri arasında teknoloji, finans ve kapasite geliştirme alanlarında daha geniş bir işbirliğine acil bir ihtiyaç vardır. Çin, BM kalkınma ajanslarının yeni platformunu KKG ile entegre ederek Ortadoğu ülkelerinin dijital teknoloji, sanayileşme, enerji dönüşümü ve küresel kalkınma ortaklığı ile ilgili yönetim kapasitesini artırmalıdır.

Çin ile Arap devletleri arasındaki altyapı işbirliği, bilgi teknolojisi, iletişim ve uzay havacılığı dahil olmak üzere yüksek teknoloji ve dijital sektörlere doğru genişlemektedir.

Öncelikle, dijital teknolojinin uygulanmasının artırılması, dijital ekonominin hızlı gelişimi için gereklidir. Dijital teknoloji, küresel gelişimi etkileyen önemli bir faktör haline geldi. Uluslararası kalkınma işbirliğini teşvik etmek ve 2030 yılına kadar Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SKH) ulaşmak giderek daha önemli hale geliyor. Dijital geçiş, Ortadoğu ülkelerinin ekonomik ve sosyal gelişimi için hayati fırsatlar sunarak, üretim yöntemlerinde bir dönüşümü kolaylaştırmakta, hükümetleri ve nüfusu güçlendirmekte ve kamu hizmetlerinin etkinliğini artırmaktadır. Çin ile Arap devletleri arasındaki altyapı işbirliği, bilgi teknolojisi, iletişim ve uzay havacılığı dahil olmak üzere yüksek teknoloji ve dijital sektörlere doğru genişlemektedir (Ding & Zhu, 2022). Çin, bölgedeki kapsayıcı kalkınma ve ekonomik dönüşümü ilerletmek için teknoloji transferini ve bilgi paylaşımını geliştirmelidir.

İkincisi, iyileştirilmiş politika koordinasyonu ve kapasite geliştirme yoluyla, Çin yeni sanayileşmede işbirliğini ilerletmeyi ve bölge ülkelerinin küresel sanayi, değer ve tedarik zincirlerine entegrasyonunu artırmayı

hedefliyor. Çin, Ortadoğu'da karşılaştırmalı avantajlara sahip endüstrileri geliştirmek için BM Kalkınma Sistemi, Arap Ligi, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ve diğer platformlarla kurumsal işbirliğini güçlendirdi. Bu girişim, sanayileşmeyi hızlandırmayı, küresel ve bölgesel değer ve tedarik zincirlerinin entegrasyonunu optimize etmeyi ve daha fazla gelişim fırsatı ve teşvik sunmayı amaçlamaktadır.

Üçüncü olarak, yenilenebilir enerjinin geliştirilmesini hızlandırmak ve yeşil enerjiye dönüşümü teşvik etmek esastır. Çin, temiz enerji geliştirme endüstriyel zincirinin tamamında lider bir konumda olup, Ortadoğu ülkeleriyle işbirliğini artırarak yeşil ekonomiye geçişi hızlandırabilir ve böylece hem ekonomik büyüme hem de çevre koruma hedeflerine ulaşabilir. Çin-Arap Temiz Enerji Eğitim Merkezi, Çin-Arap Ülkeleri "Enerji Güvenliği Üzerine Ortak Eylem" belgesinde belirtildiği gibi, Çinli enerji işletmeleri ve finansal kurumların Arap ülkelerinde yenilenebilir enerji projelerine katılmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu girişim, Arap ortaklarla enerji bilimi ve teknolojisinde araştırma ve geliştirme işbirliğini teşvik etmeyi ve enerji politikalarının koordinasyonunu sağlamayı amaçlamaktadır. (The State Council of PRC, 2022). Üç boyutlu enerji işbirliği için yeni bir çerçeve oluşturmak, Çin ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki enerji işbirliğini derinleştirmek, enerji krizine ortak bir yanıt vermek ve mevcut bağlamda enerji güvenliğini korumak için kritik bir stratejidir. Adil ve kapsayıcı, dengeli bir küresel enerji yönetim sistemi kurmak, önemli teorik ve pratik öneme sahiptir (Li vd., 2024).

KKG Ağı, bölgedeki uluslararası kalkınma ortaklıklarını güçlendirirken, özellikle Arap devletleri olmak üzere bölgesel uluslar arasında dayanışma ve işbirliğini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu girişim, bölgesel kalkınma dönüşümü ve yönetim iyileştirme için daha elverişli bir ortam oluşturmayı ve sağlam bir temel atmayı amaçlamaktadır.

Aralık 2022'deki ilk Çin-Arap Devletleri Zirve-

si'nin arifesinde, Çin Dışişleri Bakanlığı yeni dönemde Çin-Arap işbirliği hakkında bir rapor yayınladı. Rapor, pragmatik işbirliğini derinleştirmeye, stratejik karşılıklı güveni arttırmaya, kalkınma ve refahı birlikte yaratmaya, barış ve istikrarı teşvik etmeye ve kültürel alışverişi genişletmeye odaklanarak ortak bir geleceğe sahip bir Çin-Arap toplumu inşa etmenin başlıca yollarını ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. Çin'in GDI'sı temel misyon olarak kalkınmayı vurgulamakta, Arap devletlerinin ulusal kalkınma kapasitelerini güçlendirmekte, bölgesel kalkınma kaygılarını ele almakta ve kalkınma, güvenlik ve yönetim alanlarındaki açıkları azaltmaya çalışmaktadır. Bu girişim Ortadoğu'da barış ve istikrarın teşvik edilmesine yardımcı olmakta ve Arap devletlerinden destek ve takdir görmektedir. Çin-Arap Devletleri Zirvesi, ortak, dönüştürücü ve sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için pragmatik işbirliğini teşvik etmeyi, böylece ortak bir geleceğe sahip bir topluluk inşa etmeyi ve Çin-Arap kalkınma işbirliği için kapsamlı bir plan oluşturmayı amaçlayan sekiz önemli işbirliği girişimi önerdi. KKG, Arap devletlerini "kan transfüzyonundan" "hematopoetik" hale getirecek, bağımlı kalkınmadan bağımsız kalkınmaya yönlendirecek ve Ortadoğu'da bölgesel entegrasyonu teşvik edecektir (Sun & Zhang, 2022, 98).

Sonuç

Barışçıl ilerleme ile kargaşa arasında kritik bir kavşakta duran Ortadoğu şu anda güvenlik, kalkınma ve yönetimle ilgili önemli zorluklarla karşı karşıyadır. Dünyanın diğer bölgeleriyle karşılaştırıldığında, Ortadoğu'daki kalkınma sorunları özellikle belirgindir ve bölge ülkelerinin kalkınma zorluklarını aşmaları için uluslararası kalkınma işbirliği vazgeçilmezdir. Batılı güçler, Çin'i birincil rakip olarak görürken hem ittifakları hem de çatışmaları teşvik ederek bölgedeki hâkimiyet çabasına devam etmektedir.

Bu perspektif, Pekin'in Ortadoğu'daki müdahalesini sınırlamayı, bölge ülkelerini taraf seçmeye zorlamayı ve Çin ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki karşılıklı faydalı işbirliğini zayıflatmayı amaçlamaktadır. Bu duruma yanıt olarak, Çin, Ortadoğu'daki tüm ülkelerle dostane ve işbirlikçi ilişkileri güçlendirmeye yönelik proaktif bir çaba içinde bulunarak, bölgedeki barış, kalkınma ve istikrarı teşvik etmektedir. Çin, BM Şartı'na dayalı gerçek çok taraflılığı savunmakta ve kendisini Ortadoğu'da barış inşacısı, kalkınma katkıcısı ve düzen savunucusu olarak aktif bir şekilde konumlandırmaktadır. Bu bağlamda, KKG, Çin ve bölge ülkeleri arasında uluslararası kalkınma işbirliğini etkili bir şekilde teşvik edecek ve Ortadoğu'nun kapsamlı kalkınmasına katkıda bulunacaktır. Kalkınma işbirliği yoluyla, Çin ve Ortadoğu ülkeleri uluslararası düzen ve küresel yönetim konusunda ortak bir vizyonu vurgulamakta, bölgedeki barış ve kalkınma engellerini ortadan kaldırmak için birlikte çalışmakta ve ortak bir geleceğe sahip küresel bir kalkınma topluluğu kurmaya çabalamaktadır. 🌸

Kaynakça

- Asiri, M. A. Y., vd. (2023). How Foreign Direct Investment and Other Belt and Road Initiative Aspects Shape Sustainable Economic Development in Middle East Nations. *Journal of Industrial Integration and Management*, 8(3): 387.
- Centre for International Knowledge Development (CIKD). (2022). Global Development Report 2022. 10 Ağustos 2024 tarihinde <https://www.cikd.org/detail?docId=1538692405216194562> adresinden alındı.
- China-Arab States Cooperation Forum. (2018). Declaration of Action on China-Arab States Joint Construction of the Belt and Road. (July 10). 15 Ağustos 2024 tarihinde <http://www.chinaarabcf.org/chn/zagx/gjydyt/t1577010.htm> adresinden alındı.
- Ding, J. and Zhu, L. (2022). Mechanism, Achievements and Significance of Cooperation between China and Arab States in the New Era. *Arab World Studies*, (3): 42.
- Haenle, P. and Nathaniel, S. (2023). Initiative Diplomacy: China's New Rules for Global Governance, Security and Development. *East Asia Policy*, s. 16.
- Jiang, Z., vd. (2021). *The Dilemma and Crisis of Political Development in West Asia and North Africa*. Beijing: China Social Sciences Press.
- Li, W., vd. (2024). China-Middle East Cooperation on Jointly Building a Community with Shared Future for Mankind. *Arab World Studies*, (1): 24-25.
- Li, W. (2021). The Diplomatic Concept of the CPC Since the 18th National Congress and Its Practice in the Middle East. *Arab World Studies*, (3): 3.
- Li, X. (2019). *The Future of Development Assistance: the Crisis of West Model and New Role of China*. Beijing: China CITIC Press.
- Liu, S. and Li, Y. (2022). Regional Governance and the Responsibility of Major Power: China's Anti-Pandemic Cooperation in the Middle East. *Arab World Studies*, (6): 3-21.
- Malik, A. and Awadallah, B. (2011). The Economics of the Arab Spring. *Middle East Insight*, (46).
- Mao, R. (2022). China's Global Development Initiative and the Improvement of the Global Governance System. *Global Review*, (6): 17.
- People's Daily. (2018). China Donates Additional Funds to the UNRWA. August 8.
- Qiao, T. (2023). Establish a Mechanism for Implementing Global Development Initiatives. *Study Times*, April 21.
- Shi, Z. (2022). Building a Community with Shared Future for Mankind: Historical Background, China's Contribution, and Deepening Path. *People's Tribune*, (24): 122.
- Sun, D. and Zhang, D. (2019). Peace Through Development: Ideas and Paths for China's Participation in Middle East Security. *Global Review*, (6): 123.
- Sun, D. and Zhang, J. (2022). The Global Development Initiative Implemented by China and Arab Countries: Concept and Practice. *Peace and Development*, (5): 98.
- Sun, D., vd. (2018). *China's Participation in the Middle East Governance after the Cold War*. Beijing: Social Sciences Academic Press.
- The Foreign Ministry of PRC. (2022). The Report on China-Arab Cooperation in New Era. (December 1). 10 Ağustos 2024 tarihinde https://www.mfa.gov.cn/zyxw/202212/t20221201_10983991.shtml adresinden alındı.
- The Foreign Ministry of PRC. (2022). The Statement of Ministerial Meeting on the Group of Friends of Global Development Initiative. (September 21). 12 Ağustos 2024 tarihinde http://new.fmprc.gov.cn/web/wjzbhd/202209/t20220921_10769134.shtml adresinden alındı.
- The Foreign Ministry of PRC. (2022). Wang Yi Summarizes the Outcomes of the Ministerial Meeting of the Group of Friends of the Global Development Initiative Group. (September 22). 20 Ağustos 2024 tarihinde https://www.mfa.gov.cn/wjzbhd/202209/t20220921_10769136.shtml adresinden alındı.
- The State Council of PRC. (2022). Xi Proposed Eight Major Cooperation Initiatives at the First China-Arab States Summit. (December 10). 16 Ağustos 2024 tarihinde https://www.gov.cn/xinwen/2022-12/10/content_5731138.htm adresinden alındı.
- UNESCWA. (2022). Annual SDG Review 2022. E/ESCWA/CL5.SDGS/2022/TP.1. 12 Ağustos 2024 tarihinde <https://www.unescwa.org/sites/default/files/pubs/pdf/annual-sdg-review-2022-english.pdf> adresinden alındı.
- Wang, B. and Yao Q. (2019). A Study on the Construction of China's Middle East Diplomatic Thought in the New Era. *Arab World Studies*, (2): 76.
- Wang, L., vd. (2023). Promote to Build a Global Community of Shared Future for Mankind for Advance Development and Lasting Peace in the Middle East. *West Asia and Africa*, (2): 14.
- Xi, J. (2018). Remarks on the Opening Ceremony of the 8th Ministerial Meeting on China-Arab States Cooperation Forum. *People's Daily*, (July 11).
- Xi, J. (2021). Bolstering Confidence and Jointly Addressing Global Threats and Challenges to Build a Better World for All: Remarks at the General Debate of the 76th UNGA. *People's Daily*, (September 22).
- Xing, X. and Yu, Z. (2020). The Practice and Prospects of China's Participation in the Middle East Refugee Governance. *Arab World Studies*, (2): 51-55.
- Xing Xinyu. (2016). China's Participation in the Middle East Refugee Governance: Reality and Prospects. *Arab World Studies*, (4): 31.
- Xinhua Agency. (2014). Xi's Remarks on the Opening Ceremony of the 6th Ministerial Meeting on China-Arab States Cooperation Forum. (June 5). 15 Ağustos 2024 tarihinde http://www.xinhuanet.com/politics/2014-06/05/c_1111003387.htm adresinden alındı.
- Xinhua Agency. (2016). Xi's Remarks at the Headquarters of League of Arab States. (January 21). 13 Ağustos 2024 tarihinde http://www.xinhuanet.com/world/2016-01/22/c_1117855467.htm adresinden alındı.
- Yao, Y. (2022). The Global Development Initiative Draws a Blueprint for Responding to the Changing World. *Red Flag Manuscript*, (4): 46.
- Zhang, C. (2023). Chinese Initiatives Boost Common Development of the Global South. *Contemporary World*, (11): 14.
- Zhang, S. (2020). Agricultural Cooperation under China-Arab States Cooperation Forum: Features, Dynamics and Challenges. *West Asia and Africa*, (6): 89.
- Zhao, K. and Cai R. (2024). From Development-Oriented Aid to Capacity-Oriented Aid: the Paradigm Shifts of International Development Cooperation in China. *Journal of Tongji University(Social Science Edition)*, 35(2): 23.
- Zheng, Y. (2021). Emergence and Challenges of New Models of Cooperation Paradigm for International Development. *China Social Science Review*, (2): 111.